

סוגיה כא: מכירת ספר תורה

*

רקע

הסוגיה דנה האם מותר למכור ספר תורה. שיטות הראשונים בסוגיה זו הן תוצאה של שיטתם בסוגיית שבעה טובי העיר במעמד אנשי העיר.

מקורות

א. כז. "אבל מכרו תורה לא יקחו ספרים וכו'... אינו רואה סימן ברכה לעולם"
 ב. רי"ף ח: באלפס, "ת"ר מניחין תורה ע"ג תורה... אינו רואה סימן ברכה לעולם"
 ר"ן ד"ה מניחין, אין מוכרין, ומיהו, וכתב, אין מוכרים
 רא"ש סי' א, "אמר רבא לא שנו אלא שלא מכרו שבעה טובי העיר... כדקתני לוקחין בדמיו"
 מרדכי סי' תכד
 רמב"ם הל' ספר תורה פ"י ה"ב
 ג. שו"ע סי' קנג סע' ג, י ומשנה ברורה [בעיקר: ס"ק סב-סג]

הסבר הסוגיה

"ת"ר לא ימכור אדם ספר תורה אף על פי שאינו צריך לו". [ברייתא כז.]

הגמ' מסתפקת האם מותר למכור ספר תורה ישן ולקנות חדש, "כיון דלא מעלי ליה אסור או דלמא כיון דליכא לעלוויי עילוויא אחרינא שפיר דמי". הגמ' אינה מכריעה את הספק, הראשונים [רי"ף ח: באלפס, ר"ן ד"ה אין מוכרין] פושטים אותו לחומרא, שאסור למכור ספר תורה.

נחלקו הראשונים האם הגמ' האוסרת מכירת ספר תורה עוסקת בכל מקרה אפילו כשמוכרים שבעה טובי העיר במעמד אנשי העיר, או שמכירה של שבעה טובי העיר במעמד אנשי העיר מותרת. הרמב"ם [הל' ספר תורה פ"י ה"ב] פוסק: "אסור לאדם למכור ספר תורה אפילו אין לו מה יאכל, ואפילו היו לו ספרים רבים, ואפילו יש ליקח בו חדש". הרמב"ם אוסר מכירת ספר תורה בכל מקרה. מהרא"ש [סי' א] משמע שהוא חולק על הרמב"ם, ומתיר ליחיד למכור ספר תורה שברשותו. הרא"ש פוסק: "יחיד שמכר ספר תורה שלו יכול להשתמש בדמיו כי לדעתו הוא מוכרו ודינו כמו שמכרו שבעה טובי העיר במעמד אנשי העיר". הרא"ש סובר שדין יחיד המוכר ספר תורה שלו זהה לדין שבעה טובי העיר במעמד אנשי העיר, ובשניהם הדמים יוצאים לחולין, ומותר לעשות בהם כרצוננו. הרא"ש אינו עוסק בהיתר למכור אלא רק בדמי המכירה שיוצאים לחולין, אבל הבית יוסף [סי' קנג סע' י ד"ה

ובמה] מדייק מדבריו שמותר ליחיד למכור ספר תורה שברשותו. דיוקו של הבית יוסף מהרא"ש מפורש בדברי הטור [סי' קנג], וכך מביא גם המרדכי [סי' תתכד] בשם הראב"ה. נראה לפרש שמחלוקת הראשונים נובעת משיטתם בדין שבעה טובי העיר במעמד אנשי העיר. הגמ' אוסרת למכור ספר תורה כיוון שלא ניתן להעלות דמיו ולקנות חפץ שקדושתו גדולה מקדושת ספר תורה. הרא"ש סובר שמכירה של שבעה טובי העיר במעמד אנשי העיר, ושל יחיד המוכר את שלו, מוציאה את הדמים לחולין, כיוון שהדמים יוצאים לחולין, אין מניעה למכור ספר תורה. הרמב"ם סובר שמכירה של שבעה טובי העיר במעמד אנשי העיר אינה מוציאה את הדמים לחולין, וחייבים להעלות אותם בקדושתם. ספר תורה שלא ניתן להעלות בקדושתו מכירתו אסורה.

סיכום

הגמ' מסתפקת האם מותר למכור ספר תורה ולקנות חדש בדמיו, הראשונים פוסקים שאסור. נחלקו הראשונים האם ספק הגמ' כשמכרו שבעה טובי העיר ללא מעמד אנשי העיר, או אפילו כשמכרו שבעה טובי העיר במעמד אנשי העיר. מחלוקתם נובעת ממחלוקת בהבנת מכירת שבעה טובי העיר במעמד אנשי העיר.

הלכה

השו"ע [סי' קנג סע' י] מביא יש אומרים שמותר ליחיד למכור ספר תורה ולעשות בדמים כרצונו, ויש אוסר ליחיד למכור ספר תורה שלו, אלא אם מוכר ללמוד תורה או לישא אשה. המשנה ברורה [סקס"ב] מוסיף שאם קנה מתחילה כדי למוכרו מותר למוכרו.